

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2015/9

Karar Sayısı : 2015/94

Karar Tarihi : 22.10.2015

R.G. Tarih-Sayı : 07.11.2015-29525

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Çankırı 1. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 23.3.2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'a, 2.12.2014 tarihli ve 6572 sayılı Kanun'un 45. maddesiyle eklenen geçici 9. maddenin Anayasa'nın 2., 10., 36., 90., 141. ve 142. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Sanık hakkında görevi kötüye kullanma ve özel belgede sahtecilik suçlarını işlediği iddiasıyla açılan kamu davasında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I- İPTALİ İSTENİLEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu geçici 9. maddesi şöyledir:

"31/12/2019 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz ve katılma hususunda Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaz. Ancak, verilen hükümler ile tutuklamaya veya salıverilmeye ilişkin kararlara karşı Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurabilmesi amacıyla dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir."

II- İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca, Zühtü ARSLAN, Alparslan ALTAN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN ve Kadir ÖZKAYA'nın katılımlarıyla 18.2.2015 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Cengiz ERTEN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. İtirazın Gerekçesi

3. Başvuru kararında özetle, Cumhuriyet savcısının adil yargılamanın varlığı, hukukun etkinliği ve toplum huzurunun sağlanması için olmazsa olmaz bir görev ifa ettiği, itiraz konusu

kuralla Cumhuriyet savcılarının asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalara katılmamalarının adeta kalıcı hâle getirildiği, sanığın leh ve aleyhine olan kanıtları toplama ve değerlendirme konusunda görev yapan Cumhuriyet savcısının yargılamada yer almamasının sanığın savunma hakkını kısıtladığı, Cumhuriyet savcısının katılmadığı bir yargılamada hâkimin yeteri kadar etkin olamayacağı ya da bir yönüyle savcılaşaacağı, askerî mahkemelerde, Yüce Divanda, Askerî Yargıtay ve Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi olarak görev yaptığı yargılamalarda savcılık makamı duruşmada yer almasına rağmen, asliye ceza mahkemelerindeki yargılamalarda yer almayacak olmasının bu mahkemelerde yargılananlar yönünden eşitliğe aykırı bir durum ortaya çıkardığı, Cumhuriyet savcılarının varlık koşulları geçici bir süre askıya alınmakla birlikte yerine başka önlemler alınmamasının adil yargılanma kurallarını ihlâl ettiği, yargılamada yer almayan ve kanıtları tartışmayan Cumhuriyet savcısının, bunu yargılama sonrası yapmak istediğinde kanun yoluna gitmek durumunda kalacağı, böylece davanın mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının önüne geçileceği ve yargılama giderlerinin artmasına yol açılacağı, düzenleme kanun ile yapılmış olsa bile hukuk devletine ve demokratik toplum gereklerine uygun gerekçelere yer verilmediği belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 10., 36., 90., 141. ve 142. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

B. Anayasaya Aykırılık Sorunu

4. İtiraz konusu kuralda, 31.12.2019 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısının bulunmayacağı ve katılma hususunda Cumhuriyet savcısının görüşünün alınmayacağı, ancak verilen hükümler ile tutuklamaya veya salıverilmeye ilişkin kararlara karşı Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurabilmesi amacıyla dosyanın Cumhuriyet başsavcılığına gönderileceği hüküm altına alınmıştır.

5. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuk güvenliğini sağlayan, bütün etkinliklerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine bağlı olan devlettir.

6. Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen "*kanun önünde eşitlik*" ilkesi, hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesizedelenmez.

7. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında, "*Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" denilerek yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme hakkı ile bunun doğal sonucu olarak iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında da her şahsın kanuni, müstakil ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının dinlenilmesini isteme hakkı olduğu belirtilmiştir.

8. Anayasa'nın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında, "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*" denilmek suretiyle davaların makul süre içinde bitirilmesi gerekliliği ifade edilmiştir. Bu ilke gereğince Devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin önlemler almak zorundadır. Bu bağlamda, hukuk sisteminde ve özellikle yargılama usulünde, yargılamaların makul süre içerisinde bitirilmesini olanaklı kılacak şekilde usul kurallarına yer verilmesi, adil yargılanma ilkesinin bir gereğidir. Ancak bu amaçla alınacak kanunî tedbirlerin ve öngörülen çarelerin, yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği de tartışmasızdır.

9. Anayasa'nın 142. maddesinde "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" hükmü yer almaktadır. Kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız mahkeme ilkesi, savunma hakkını içeren hak arama hürriyeti ile adil yargılanma hakkının temelidir. Anayasa'da ve uluslararası sözleşmelerde "*mahkeme*" kavramı için belirli bir şekil şartı aranmamakta, kanunla kurulmuş, bağımsız, tarafsız, yargılama usulü güvencesine ve bağlayıcı karar verme yetkisine sahip yargı yerleri, mahkeme olarak kabul edilmektedir. Anayasal anlamda mahkemenin olmazsa olmaz şartı ise uyuşmazlığı çözmekle görevli bağımsız ve tarafsız hâkimin bulunmasıdır. Söz konusu ilkelere aykırı olmamak üzere kanun koyucunun mahkemelerin oluşum, kuruluş ve çalışma usullerini belirlemesi mümkündür. Ayrıca, kanun koyucunun Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, soruşturma ve yargılamaya ilişkin olarak hangi yöntemlerin uygulanacağını belirlenmesindeki takdir yetkisi, kamu yararı ve kamu düzeni gibi nedenler gözetilerek kullanılır.

10. Ceza muhakemesinin gayesi maddi gerçeği araştırmaktır. Ceza muhakemesi hukukunda gerçeğe ulaşma, kolektif yargılama yöntemi ile sağlanmaktadır. Bu yöntem, yargılamanın bütün süjelerinin düşüncelerini açık bir şekilde ortaya koymasını, bu suretle her bir süjenin durumdan haberdar olmasını ve aleniyeti sağlar.

11. Günümüzde iddia, yargılama faaliyetinin ve bunun sonucunda maddi gerçeğe ulaşmanın vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmektedir. İddia makamı olarak Cumhuriyet savcısı, ceza muhakemesinin gayesini gerçekleştirmek için sanığın lehine ve aleyhine deliller toplayan, ileri süren, kamu adına taleplerde bulunan ceza muhakemesi süjesidir. İddia makamının bu görevini yerine getirmesi için duruşmalara katılması zorunlu değildir. Bu görev, maddi gerçeğin araştırılmasını amaç edinen bir soruşturma yapılması, böyle bir soruşturmadan elde edilen sanığın lehindeki ve aleyhindeki bütün delillerin hâkim veya mahkemeye sunulması, bu delillerin tartışılmasının sağlanması ve kararlara karşı kanun yollarına gidilmesi suretiyle de yerine getirilebilir.

12. Yasama belgelerinin incelenmesinden, itiraz konusu kuralın, bir yandan Cumhuriyet savcılarının soruşturmaları daha etkin ve süratli bir şekilde yürütebilmelerine imkân sağlanması, diğer yandan sulh ceza mahkemelerinin kapatılması ve bölge adliye mahkemelerinin yakın zamanda faaliyete geçirilmesinin planlanması nedeniyle ortaya çıkan Cumhuriyet savcısı ihtiyacının karşılanması amacıyla getirildiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, Cumhuriyet savcısının duruşmada bulunmaması ve katılma konusunda görüşünün alınmaması kanun koyucunun takdiri kapsamında olup, söz konusu yetkinin bu yönde kullanılması yargı yerinin mahkeme sıfatını kaybetmesi sonucuna yol açmaz.

13. Ceza muhakemesinde mahkeme, dava açıldıktan sonra pasif konumda olmayıp, hüküm vermek için yeterli kanaate ulaşınca kadar maddi gerçeği araştırmaya devam etmek

zorundadır. Maddi gerçeği resen araştırma ilkesi uyarınca mahkemeler, Cumhuriyet savcısının ortaya koyduğu delillerle bağlı olmadıkları gibi hüküm için gerekli tüm araştırmaları kendiliğinden yapmak ve tarafların haklarını korumakla yükümlüdürler. Bu nedenle, Cumhuriyet savcısının duruşmada bulunmaması ve katılma hususunda görüşünün alınmaması, adil yargılanma ilkesi ile mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkelerine aykırılık oluşturmamaktadır.

14. Öte yandan, asliye ceza mahkemelerinde yürütülen yargılamalar ile Yüce Divanda, Yargıtay'da, Askerî Yargıtay'da ve askerî mahkemelerde yürütülen yargılamalara ilişkin iş yükü ve Cumhuriyet savcısı ihtiyacının aynı olmaması nedeniyle, itiraz konusu kural ile getirilen düzenlemenin eşitlik ilkesine aykırı bir yönü de bulunmamaktadır.

15. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2., 10., 36., 141. ve 142. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

16. Kuralın Anayasa'nın 90. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV- HÜKÜM

23.3.2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'a, 2.12.2014 tarihli ve 6572 sayılı Kanun'un 45. maddesiyle eklenen geçici 9. maddenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 22.10.2015 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan

Başkanvekili

Başkanvekili

Zühtü ARSLAN

Alparslan ALTAN

Burhan ÜSTÜN

Üye

Üye

Üye

Serdar ÖZGÜLDÜR

Serruh KALELİ

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye

Üye

Üye

Recep KÖMÜRCÜ

Engin YILDIRIM

Nuri NECİPOĞLU

Esas Sayısı : 2015/9
Karar Sayısı : 2015/94

Üye

Celal Mümtaz AKINCI

Üye

Erdal TERCAN

Üye

Muammer TOPAL

Üye

M. Emin KUZ

Üye

Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye

Kadir ÖZKAYA

Üye

Rıdvan GÜLEÇ